

Β) Ἀμτβ. 1) Πληθύνομαι, πολλαπλασιάζομαι, περισσεύω Ἡπ. Θράκ. (Μάλαρ.) Κύπρ. Μακεδ. (Γκιουβ.) Μεγίστ. Σύμ.: Ἀρτ'ρίζ' τοῦ γρουμί Γκιουβ. Ἐν τοῦ ἀρτιρῆ δεκάρα Κύπρ. Ἐφάαν πέντε ἀνθρώποι πὺν τὸ φαεῖν τῶαι ἀρτίρυσεν ἀκόμη αὐτόθ. Συνών. ἀβγατένω **Α 1**, ἀβγατίω **Α 1**. 2) Ὑπολείπομαι ὡς περίσσευμα, πλεονάζω Μακεδ. (Βλάστ.) Μεγίστ.: Παροιμ. φρ. Ἀρτιρνάει ἀπ' τοῦ λύκον ἀ φάη κι οὐ Καραμάντς Βλάστ. Συνών. ἀρτιρρίσκω.

ἀρτίρδισμα τό, Κύπρ. — Λεξ. Βυζ. ἀρτίρδισμαν Λυκ. (Λιβύσσ.) τίρδισμα Μεγίστ.

Ἐκ τοῦ ρ. ἀρτιρρίζω.

1) Αὐξήσις, πολλαπλασιασμός Μεγίστ. Συνών. ἀβγάτισσι **1**. 2) Πλειοδοσία ἐν δημοσίῳ πλειστηριασμῷ Κύπρ. Λυκ. (Λιβύσσ.) — Λεξ. Βυζ. Συνών. ἀβγάτισσι **2**, ἀβγάτισμα **2**, ἀβγάτωμα.

ἀρτιρρίσκω Κύπρ.

Ἐκ τοῦ Τουρκ. *arttırmak* καὶ τῆς καταλ. -ίσκω. Περισεύω, πλεονάζω: Ἄσμ.

Μάννα μου, ἔς τὸ ἀφ-φάλιν σου ἔχεις χρυσὴν μαλ-λούδαν, τρεῖς γύρους τήνε ζών-νεσαι τῷ ἀκόμη ἀρτιρρίσκει.

Συνών. ἀρτιρρίζω **Β 2**.

ἀρτιρμάς ὁ, Μακεδ. (Βέρ. Σιάτ.) Στερελλ. (Λαμ.) ἀρτουρμά ή, Πόντ. (Κοτύωρ. Χαλδ.)

Ἐκ τοῦ Τουρκ. *arttırma*.

1) Περίσσευμα Μακεδ. (Βέρ. Σιάτ.) 2) Παιδιά καθ' ἣν εἰς μὲν διὰ κλήρου ὀριζόμενος κύπτει, οἱ δὲ ἄλλοι παῖχται ὑπερπηδοῦν αὐτόν, ὁ δὲ ἀποτυγχάνων ἐν τῇ ὑπερπηδήσει ἀντικαθιστᾷ τὸν κύπτοντα καὶ οὕτω συνεχίζεται ἡ παιδιὰ Στερελλ. (Λαμ.) 3) Ἄλμα εἰς μῆκος καθ' ὃ οἱ ἄλται προσπαθοῦν νὰ αὐξήσουν τὸ μῆκος Πόντ. (Κοτύωρ. Χαλδ.): Παίζουμε τὴν ἀρτουρμά Κοτύωρ.

ἀρτόβολος ὁ, ἀμάρτ. ἀρτόολος Μεγίστ.

Ἐκ τοῦ οὐσ. ἄρτος καὶ τοῦ ρ. βάλλω.

Πτυάριον διὰ τοῦ ὁποίου εἰσάγουν τοὺς ἄρτους εἰς τὸν φουρνόν. Συνών. ἀρτολόγος, φουρνόφτυαρο, φουρνόφτυο.

ἀρτογγάλι τό, ἀμάρτ. ἀρτουγγάλ' Μακεδ. (Σέρρ.)

Ἐκ τῶν οὐσ. ἄρτος καὶ γυαλί.

Συσκευὴ ἔχουσα δύο φιάλας πλήρεις τὴν μὲν οἴνου τὴν δὲ ἐλαίου, ἡ ὁποία προσάγεται μαζὶ μὲ τοὺς πέντε ἄρτους εἰς τὴν τελετὴν τῆς ἀρτοκλασίας.

ἀρτοκλασία ή, κοιν. ἀρτουκλασία βόρ. ιδιῶμ. ἀρτοπλασία σύνθηθ. ἀρτουπλασία Μακεδ. (Χαλκιδ.) κ.ά. ἀρτοπλασία Ρόδ. ἀρτοκλησία Ἡπ. ἀρτουκλησία Ἡπ.

Τὸ μεσν. οὐσ. ἀρτοκλασία. Τὸ ἀρτοπλασία ἐκ παρετυμ. πρὸς τὸ ρ. πλάθω, τὸ δὲ ἀρτοκλησία πρὸς τὸ ἐκκλησία.

1) Θρησκευτικὴ τελετὴ καθ' ἣν ὁ ἱερεὺς ἐν τέλει τοῦ ὄρθρου καὶ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας εὐλογεῖ πέντε ἄρτους, οἶνον καὶ ἔλαιον, εὐχόμενος ἵνα πληθύνωνται ταῦτα εἰς τοὺς οἴκους τῶν ἐορταζόντων, οἱ ὅποιοι προσέφεραν τούτους κοιν.: Σήμερα ἀργήσαμε ἔς τὴν ἐκκλησία, γιατί εἴχαμε ἀρτοκλασία. β) Ἡ παρασκευὴ τῶν ἄρτων τῆς ἀρτοκλασίας Σάμ. Σῦρ. (Ἐρμούπ.) κ.ά. γ) Οἱ πέντε ἄρτοι οἱ εὐλογούμενοι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πολλαχ.: Ἀποβραδὺς κάνουνε ἀρτοπλασίες Κεφαλλ. Ἔστειλε ἔς τὴν ἐκκλησία μὲν ἀρτοκλασία αὐτόθ. Συνών. ἀντίδωρο **3**, ἄρτος **5**. 2) Σκεῦος εἰς τὸ ὁποῖον τίθενται οἱ ἄρτοι τῆς ἀρτοκλασίας, ὁ οἶνος καὶ τὸ ἔλαιον Ἀθ.

ἀρτοκόφινον τό, Ρόδ.

Ἐκ τῶν οὐσ. ἄρτος καὶ κοφίνι.

Τὸ κοφίνι ὅπου θέτουν τοὺς ἄρτους τῆς ἀρτοκλασίας.

ἀρτολόγος ὁ, ἀμάρτ. ἀρτολόος Μεγίστ.

Ἐκ τοῦ οὐσ. ἄρτος καὶ τοῦ -λόγος, περὶ οὗ ὡς παραγωγικῆς καταλ. ιδ. ΓΧατζιδ. ἐν Ἀθηνῶν 22 (1910) 247. Ἀρτόβολος, ὁ ιδ.

ἄρτος ὁ, σύνθηθ. καὶ Καπ. (Ἀνακ. Ἀραβάν. Σίλατ. Συνασσ. Φερτ. κ.ά.) Πόντ. (Κερασ. Οἶν. Τραπ.) ἄρτους βόρ. ιδιῶμ. ἄντε Τσακων.

Τὸ ἀρχ. οὐσ. ἄρτος.

1) Ἄρτος ὁ κοινός, τὸ ψωμί Θράκ. (Φανάρ.) Καλαβρ. (Μπόβ.) Τσακων.: Ἐνα κοφίνι ἄρτοι Φανάρ. Ἄντε ἀπὸ καρπὸ (ἄρτος σίτινος) Τσακων. Ἄντε τζ' ἄρτουμα (ἄρτουμα) αὐτόθ. Μὰ τὸν ἄντε ἔ' εἰφάκαμε! (ποῦ ἐφάγαμε! Ὀρκος) αὐτόθ. β) Μέγας σφαιρικός ἄρτος τὸν ὁποῖον, πρὶν εἰσελθῶν εἰς τὸν ναὸν πρὸς στέψιν οἱ νεόνυμφοι, ὁ ἐφιππος κουμπάρος διανέμει εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν Μακεδ. (Σισάν.)

2) Ὁ ἄρτος τῆς προσφορᾶς τοῦ ὁποίου γίνεται ὑπὸ τοῦ ἱερέως χρῆσις ἐν τῇ λειτουργίᾳ σύνθηθ.: Ἄσμ.

Ἀσπρη ἔσαι σὰ δὰ γάλατα, ἀφράτη σὰ δὸν ἄρτο,

τὸ πρόσωπό σ' ὁδὸ γελᾷς ἔς τὴ μέση κάνει λάκκο

(ἐπὶ νέας εὐειδοῦς, διότι ὁ ἄρτος τῆς λειτουργίας παρασκευάζεται ἐπιμελῶς καὶ εἶναι λευκὸς καὶ ὥραϊος) Κρήτ.

Σὰν ἀρτιστῆς, ἐσοὺ παπᾶ, | τὸν ἄρτο καὶ τὴ λειτουργιά,

τότε θεν' ἀρτιστῶ κ' ἐγὼ | τὰ μαῦρα μάτια π' ἀγαπῶ

Κάρπ. Συνών. ἀντίδωρο **2**, προσφορά. 3) Ὁ ἅγιος ἄρτος τῆς μεταλήψεως, τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ Πελοπ. (Λακων.) κ.ά. Ἡ σημ. καὶ παρὰ Σομ. 4) Ὁ μετὰ τὸ τέλος τῆς λειτουργίας διανεμόμενος εἰς τοὺς πιστοὺς ὑπὸ τοῦ ἱερέως ἡγιασμένος ἄρτος πολλαχ. Συνών. ἀναφορὰ **3**, ἀντίδωρο **1**, βλογιά, εὐλάβεια, λειτουργιά, ὑψωμα. β) Τεμάχια τῆς προσφορᾶς ἐκ τῆς ὁποίας ἐξήχθη ἡ μερὶς τῆς Θεοτόκου κατὰ τὴν προσκομιδὴν τῆς λειτουργίας, τὰ ὁποῖα διαβρεχόμενα δι' οἴνου τρώγουν οἱ μοναχοὶ εὐθὺς μετὰ τὴν διανομὴν τοῦ ἀντιδώρου Ἀθ.

5) Ὁ ἄρτος τῆς ἀρτοκλασίας, εἰς ἣ πέντε αὐτοτελεῖς ἄρτοι, ὅστις κομίζεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν συνήθως ὑπὸ τῶν ἐορταζόντων κατὰ τὰς ἐορτὰς ἀγίων καὶ μετὰ τὴν τελετὴν τεμνόμενος εἰς κλάσματα διανέμεται εἰς τοὺς ἐκκλησιαζομένους ἢ ἀμέσως ληξάσης τῆς τελετῆς ἢ μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς ἐκκλησίας κοιν. καὶ Καπ. (Ἀνακ. Ἀραβάν. Σίλατ. Συνασσ. Φερτ. κ.ά.) Πόντ. (Κερασ. Οἶν. Τραπ.) Συνών. ἀντίδωρο **3**, ἀρτοκλασία **1 γ**.

ἀρτοσύνη ή, Πελοπ. (Μάν.)

Ἐκ τοῦ οὐσ. ἀρτυσιὰ. Ὁ μετασχηματισμὸς ἴσως κατὰ τινα ἀναλογίαν.

1) Φαγητὸν μὴ νηστήσιμον: Σήμερα εἶναι πασχαλὰ καὶ τρώνε ἀρτοσύνη. 2) Τὸ προσφάγιον: Δὲν ἔχουμε τίποτε ἀρτοσύνη νὰ πάμε ἔς τοὺς ἐργάτες. Συνών. ἀρτυμα **3**, ἀρτυμὴ **2**, ἀρτυσιὰ **2 γ**, προσφάι.

ἀρτοσφραγίδα ή, ἀμάρτ. ἀρτοσφραῖδα Θήρ.

Ἐκ τῶν οὐσ. ἄρτος καὶ σφραγίδα.

Σφραγὶς τετράγωνος ἐκ ξύλου φέρουσα γεγλυμμένην τὴν παράστασιν σταυροῦ μετὰ τῶν συμβολικῶν παραστάσεων ΙΣ ΧΣ ΝΙΚΑ, διὰ τῆς ὁποίας σφραγίζεται ὁ ἄρτος τῆς λειτουργίας, ἢ προσφορά.

ἀρτουδάκι τό, πολλαχ.

Ὑποκορ. τοῦ οὐσ. ἀρτούδι διὰ τῆς καταλ. -άκι.

Μικρὸς ἄρτος: Ἐκαμα ἓνα μικρὸ μικρὸν ἀρτουδάκι Νάξ.

